

**การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด
ตามมาตรฐานสุขาภิบาลจังหวัดชัยภูมิ***
**DEVELOPMENT OF MONASTIC FACILITIES ADMINISTRATION ACCORDING
TO SANITATION STANDARDS IN CHAIYAPHUM PROVINCE**

พระมหาอัครวัฒน์ กิตติญาโณ, พระมหาภคฤชญา กิตติโสภโณ, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสสนีโย)
Phramaha Akkharawat Kittināno, PhramahaKrisada Kittisobhano, Phra Sutivirabandit (Show Thassaneyo)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไป กระบวนการ และ นำเสนอการพัฒนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน จากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.994 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด พบว่าเจ้าอาวาสร่วมกับกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดและผู้นำชุมชน ตัดสินใจในการบริหารจัดการวัดกันเอง เน้นเรื่องสัปายะเป็นหลัก ไม่เน้นเรื่องมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยเท่าที่ควร 2. กระบวนการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลจังหวัดชัยภูมิตามหลัก PDCA พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.657) 3) การพัฒนาการบริหารจัดการ ได้แก่ สร้างที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงแข็งแรง มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก จัดสร้างให้เป็นสัดส่วน คำนึงถึงความสะดวกความสงบเรียบร้อย มีการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน เช่นมีเขตพุทธาวาส ธรรมมาวาส สังฆาวาส เป็นต้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม มีความสะอาด มีความสะดวกสบายต่อการใช้เสนาสนะนั้น

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหารจัดการ; เสนาสนะของวัด; มาตรฐานสุขาภิบาล; จังหวัดชัยภูมิ

*Received July 12, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

Abstract

This research article aimed to analyze general condition, process and present the development. The research study was a Mixed Methods Research by collecting and analyzing both qualitative and quantitative data. Qualitative research conducted by in-depth interviewing 18 key informants/persons and 10 participants who were experts in focus group discussion. The tools used in the research were in-depth-Interview script and group discussion form. Data were collected by means of recording audio, recording images and taking notes analyzed by descriptive analysis with frequency table. The quantitative research, data were collected by questionnaires that had total confidence value at 0.994 collecting information manually. The data were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, mean, standard.

The results of the research were as follows: 1. The general condition of the monastic Senasana management was found that the abbot together with the temple committee, Vaiyawatjakorn, and community leaders decided on the management of the monastic affairs themselves mainly focusing on conveniences, not focusing on sanitation standards in the area of residence as they should. 2. The process of managing the monastic facilities according to Chaiyaphum Province sanitation standards according to PDCA principles, it was found that the overall level was at a high level ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.657). There was good ventilation, creating appropriate proportion, considering cleanliness and orderliness. The residential areas were clearly divided. For example, there is a field of Buddhawas, Buddha's area, Dhammawas, Buddha's teaching area and Sangkhawas, area for monks, etc. There was a beautiful orderliness, cleanliness, and convenience for the use of the facilities.

Keywords: Development Administration; Monastic Facilities; Sanitation Standards; Chaiyaphum Province

บทนำ

ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นจึงมักเห็นวัดซึ่งเป็นศาสนสถานถูกสร้างขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนเมือง พื้นที่ของวัดถูกใช้ประโยชน์โดยบุคคลหลากหลายกลุ่มโดยเป็นสถานที่สำหรับอยู่อาศัย พักผ่อน ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณร เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำงาน และศึกษาเล่าเรียนสำหรับเด็กวัดและกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในวัด เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนิกชน เป็นศูนย์รวมของชุมชนสำหรับปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาใช้ประโยชน์สำหรับการทำกิจกรรมอื่น ๆ อีก วัดเป็นหน่วยงานหรือเป็นองค์กรหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญยิ่งใน สังคมไทยทั้งทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ (พระธีรภัทร์ นาถสีโล, 2564; พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ, 2564; จามร ช้างมงคล, 2564; พระมารุต กิตติปาโล, 2564; พระอนพัทธ์ จิตธมโม, 2564) วัดเป็นสถานที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์สามเณรซึ่งภายในวัดนั้นประกอบด้วยเสนาสนะต่าง ๆ มากมายที่ปลูกสร้างภายในวัดอาทิเช่น กุฏิ ศาลาการเปรียญ วิหาร อุโบสถ ศาลาบำเพ็ญกุศล ซึ่งในการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดในต่างจังหวัดตั้งแต่อดีตมา มีการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ไม่มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแบบแปลน โครงสร้างต่าง ๆ ในการที่วัดจะสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์สามเณร ทำให้เมื่อสร้างเสนาสนะภายในวัดสำเร็จแล้วไม่ค่อยได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะในการสร้างเสนาสนะภายในวัดในอดีต เจ้าอาวาสหรือกรรมการวัดจะเป็นผู้ออกแบบเองในการก่อสร้าง บางที่เจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัดก็ไม่มีความรู้เท่าที่ควรในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด สร้างเล็กเกินขนาดบ้าง สร้างใหญ่โตเกินขนาดบ้าง สร้างออกมาแล้วไม่ถูกสุขลักษณะตามอาคารที่พักอาศัยบ้าง คือมีอากาศไม่ถ่ายเท ไม่มีแสงสว่าง ไม่ถูกต้องตามมาตรฐานสุขาภิบาลที่กำหนดไว้ (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ, 2563)

ปัจจุบันนี้ วัดซึ่งเป็นสถานที่ปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์และสามเณร มีการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยมากขึ้นในแต่ละวัด แต่ละวัดนั้นเมื่อจะปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์และสามเณรนั้นก็ควรที่จะไปปรึกษาขอแบบแปลนในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยจากกองช่างและกองสาธารณสุขจากเทศบาลที่อยู่ใกล้วัด ช่วยมาดูแลแบบแปลนควบคุมในการปลูกสร้างอาคารเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์และสามเณร เพื่อจะเป็นผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของพระสงฆ์และสามเณรผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในเสนาสนะที่ปลูกสร้างนั้นให้ถูกต้องตามหลักมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัย การบริหารจัดการเสนาสนะตามมาตรฐานสุขาภิบาลภายในวัดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุด

แก่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ ผู้บริหารจะต้องมีหลักการที่ดีในการเลือกประยุกต์ใช้ทั้งทฤษฎีที่ดีโดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน

ในจังหวัดชัยภูมิ มีวัดมากมาย มีจำนวนพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก ทำให้แต่ละวัดนั้นมีการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก โดยขาดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้ถูกต้องตามมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ และด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ ซึ่งการปลูกสร้างเสนาสนะของวัดนั้น เป็นงานด้านหนึ่งทางกิจการคณะสงฆ์ คือด้านสาธารณูปการ ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านคือการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรนั้นแต่ละวัดจะสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรบางที่สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยใหญ่เกินไปบ้าง บางที่สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยเล็กเกินไปบ้าง โดยไม่มีหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้คำแนะนำ ในการช่วยออกแบบแปลนการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัย

เพราะฉะนั้นในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรควรมีเจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐออกมาช่วยสอดส่องดูแลกำกับในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดด้วยเพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่วัด พระภิกษุสามเณร และพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5,337 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวน 372 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง กลุ่มที่ 2 พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส กลุ่มที่ 3 นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านเสนาสนะที่อยู่อาศัย กลุ่มที่ 4 นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเชิงพุทธ

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตาม

วิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.900

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

จุดแข็ง (Strength) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ เจ้าอาวาส จะร่วมมือกับกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดและผู้นำชุมชน ร่วมกันตัดสินใจในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด โดยจะให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจะสร้างเสนาสนะของวัด และการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้นจะเน้นเรื่องสัปปายะ ความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเป็นสำคัญ ในความสะดวกสบายเหมาะสมกับสมณสาธูปของพระภิกษุสงฆ์เป็นหลักและให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน

จุดอ่อน (Weakness) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ เจ้าอาวาส กรรมการวัด ไวยาวัจกรวัด ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนร่วมกันบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้น ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ทักษะเกี่ยวกับเรื่องสัปปายะ เรื่องสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้านอย่างถูกต้อง มักจะสร้างตามความรู้ความ

เข้าใจทักษะและความสามารถของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการปรึกษาของหน่วยงานของรัฐ ของแบบแปลน ขออนุญาตในการปลูกสร้างกับหน่วยงานของรัฐที่ดูแลในเขตพื้นที่วัดตั้งอยู่ ขาดงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาช่วยสนับสนุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ส่วนมากจะได้รับปัจจัยจากการบริจาคจากชาวบ้านในชุมชนนั้นๆที่วัดตั้งอยู่ จึงเป็นสาเหตุทำให้การปลูกสร้างเสนาสนะของวัด ในจังหวัดชัยภูมิ หรือการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้น ลำบากมาก ต้องใช้ระยะเวลาหลายเดือนหลายปีในการก่อสร้างเสนาสนะของวัดแต่ละอย่างนั้นให้สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการก่อสร้าง

โอกาส (Opportunity) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ชาวบ้านประชาชนในชุมชนนั้นเป็นผู้ความเลื่อมใสศรัทธาในวัดในตัวเจ้าอาวาสอยู่แล้ว ก็สามารถทำการทอดผ้าป่าสามัคคีหรือกฐินสามัคคีหาทุนทรัพย์ได้ และให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมด้วย และตั้งกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดมาทำหน้าที่ดูแลปัจจัยที่หามาได้ โดยมีวัตถุประสงค์มาใช้จ่ายในการก่อสร้างเสนาสนะของวัด เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบศาสนกิจของพระและสาธุชนทั่วไป เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย โดยการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ขอความร่วมมือจากชุมชนชาวบ้าน บอกจุดประสงค์การทำงานว่ามีประโยชน์อย่างไร โดยใช้หลักการวางแผน การลงมือทำ การตรวจสอบผลงาน การแก้ไขงาน ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะของวัดให้อยู่ในหลักประหยัด และพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชุมชนชาวบ้านสนับสนุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดให้เจริญรุ่งเรือง โดยให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารวัด

อุปสรรค (Threat) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ บุคลากรในวัด เจ้าอาวาส พระสงฆ์ หรือแม่กระทั่ง กรรมการวัด ไวยาวัจกรวัด ยังขาดความรู้ความเข้าใจทักษะในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดอย่างถูกต้อง ตามหลักสัปปายะ หลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างจริงจัง วัดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนชาวบ้านในชุมชนนั้นช่วยสนับสนุนการบริจาคปัจจัยกันในการระดมทุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด หรือก่อสร้างเสนาสนะของวัดให้ลุล่วงสำเร็จได้ด้วยดี และอีกประการหนึ่งในช่วงนี้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ทำให้ชุมชนชาวบ้านประชาชนไม่ค่อยสนใจในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดเหมือนแต่ก่อน และวัดยังขาดการวางแผน การบริหารจัดการเสนาสนะของวัดอย่างถูกต้องด้วยจึงถือ

ว่าที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

2. กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ทฤษฎี PDCA ว่า แต่ละนั้นจะดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรภายในวัดนั้น จะมีการประชุมคณะกรรมการ ไวยาวัจกรวัดร่วมกับชาวบ้าน เพื่อปรึกษาหารือกัน วางแผนงาน วางแผนงบประมาณในการก่อสร้างเสนาสนะที่ปลูกสร้างนั้น เพราะวัดแต่ละวัดในจังหวัดชัยภูมินั้นไม่มีงบประมาณจากทางรัฐมาช่วยสนับสนุนในการดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยภายในวัด จะต้องอาศัยปัจจัยจากการทอดผ้าป่าสามัคคี ปัจจัยจากกฐินสามัคคีรวมถึงปัจจัยจากชาวบ้านมาดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดเป็นหลัก จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างเจ้าอาวาส กรรมการ ไวยาวัจกรวัดร่วมกับชาวบ้านทุกครั้ง เมื่อหางบประมาณการก่อสร้างได้แล้วก็จะวางแผนในการดำเนินการก่อสร้าง หาช่างมาประมูลงานการก่อสร้าง ตั้งคณะกรรมการควบคุมตรวจสอบในการก่อสร้างเสนาสนะทั้งหมด จนกว่าจะสำเร็จได้โดยให้ชาวบ้านร่วมกับผู้นำชุมชน เช่นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันมาร่วมตรวจสอบงานก่อสร้างตลอด จนกว่าจะแล้วเสร็จ จึงนับว่าการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิเกือบทุกวัดที่นำหลักทฤษฎีการบริหารจัดการ PDCA คือ การวางแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงาน การตรวจสอบงาน และการแก้ไขข้อบกพร่อง มาใช้บริหารจัดการเสนาสนะภายในวัด

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ ในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน (Plan) 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) 3) ด้านการตรวจสอบ (Check) 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.657) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการวางแผน (Plan) ด้านการตรวจสอบ (Check) ด้านการการปรับปรุงแก้ไข (Act) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) ตามลำดับ

3. การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมินั้น มีด้วยกัน 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย 1. การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการ

ทางกาย 2. การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางกาย 3.การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ 4. การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ สรุปได้ดังนี้

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย ควรจัดสร้างที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงแข็งแรง มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก จัดสร้างให้เป็นสัดส่วน แล้วควรคำนึงถึงความสะอาดความสงบเรียบร้อย การหาสีกายในห้องกุฏิควรใช้สีโทนอ่อน เช่น สีขาว สีครีม สีวันบุหรี เป็นต้น ไม่ควรใช้สีโทนเข้มหรือสีที่ดูฉูดฉาดจนเกินไป มีแสงสว่างที่เพียงพอต่อร่างกายทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่มีเสียงดังจนเกินไปมารบกวนในเวลาทำกิจวัตรของพระภิกษุสามเณร ไม่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์มารบกวน กุฏิที่อยู่อาศัยนั้นไม่ใหญ่หรือคับแคบจนเกินไป

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ ควรจัดที่อยู่อาศัยเสนาสนะนั้นให้มีความเป็นสัดส่วน มีการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน เช่นมีเขตพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส เป็นต้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม มีความสะอาด มีความสะดวกสบายต่อการใช้เสนาสนะนั้น มีการปลูกต้นไม้ มีสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับตามบริเวณกุฏิที่อยู่อาศัยเพื่อให้เป็นสถานที่รื่นรมย์ทางจิตใจของผู้พักที่อยู่อาศัยในเสนาสนะ และการอยู่อาศัยในเสนาสนะในแต่และห้องนั้นควรให้อยู่อาศัยห้องละรูปเพื่อป้องกันการอยู่เบียดเสียดกันแออัดกัน

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ควรติดตั้งเครื่องตัดไฟฟ้าอัตโนมัติเพื่อป้องกันไฟฟ้าลัดวงจร มีถังดับเพลิงทุกกุฏิทุกหลังเพื่อป้องกันอัคคีภัย ควรจะให้พระภิกษุสามเณรบุคลากรภายในวัดได้เข้ารับการอบรมให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุ ควรมีป้ายเตือนสติไม่ให้เกิดความประมาทตลอด เช่น ระวังพื้นลื่น ระวังตกบันได ระวังชนกระจก ระวังถนนลื่น เป็นต้นและ ควรมีการติดตั้งไฟฟ้าตลอดถนนหนทางภายในวัดเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในเวลากลางคืน ควรมีการตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นประจำ

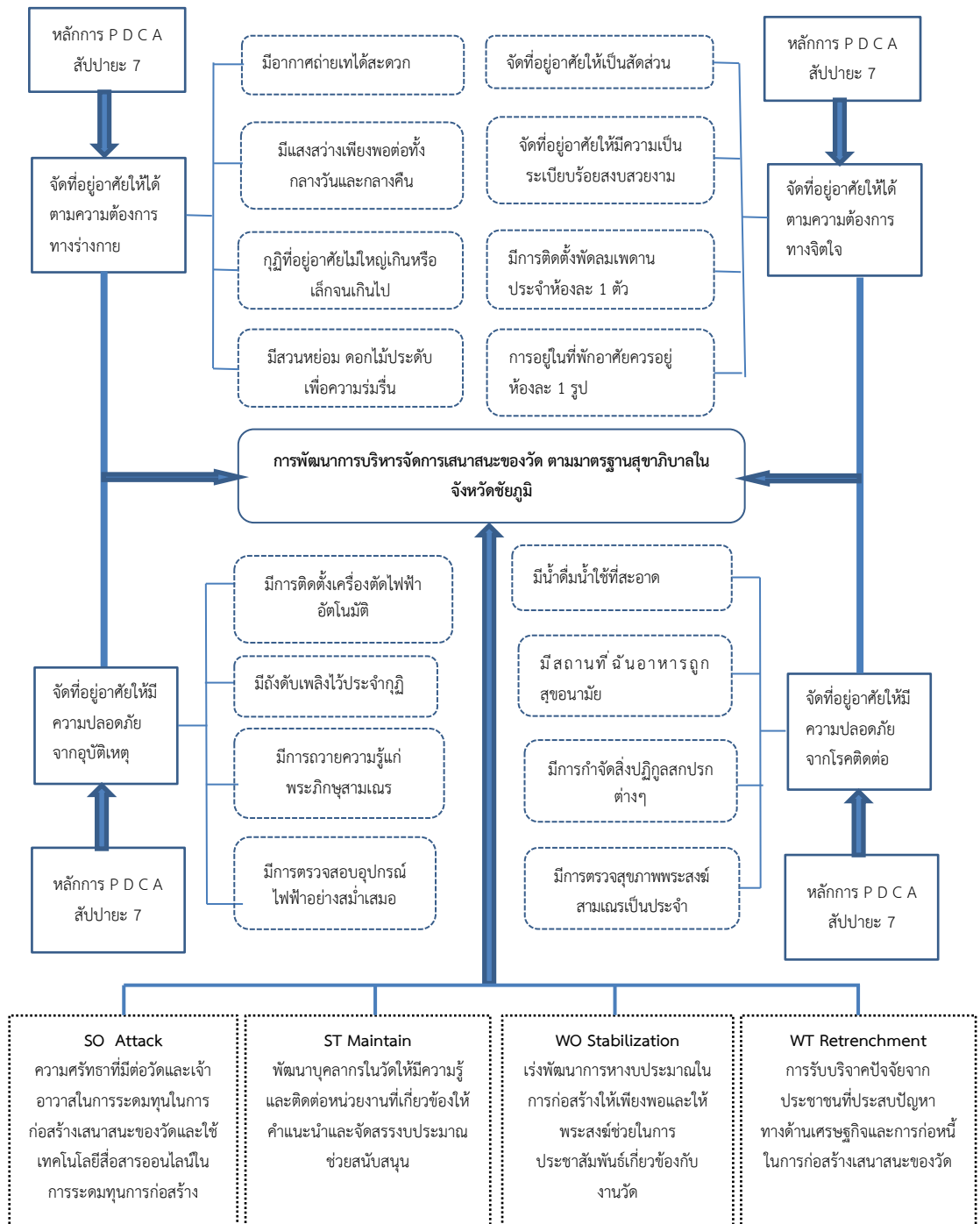
ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ มีการจัดหอน้ำให้สะอาดถูกสุขลักษณะเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ควรจัดที่จำวัตรที่ทำการกิจกรรมของพระภิกษุสามเณรตลอดถึงชาวบ้านที่มาใช้สถานที่ พื้นที่ของวัดให้มีความสะอาด มีการรักษาความสะอาดเป็นประจำ ให้วัดมีแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ให้สะอาดปราศจากเชื้อโรคต่างๆ มีการกำจัดสิ่งปฏิกูลขยะมูลฝอยเป็นประจำในที่อยู่อาศัย สอดส่องดูน้ำเสียน้ำขังบริเวณวัดเป็นประจำเพื่อป้องกันเพาะยุงลายอันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคไข้เลือดออก และควรให้มีการตรวจสอบสุขภาพร่างกายพระภิกษุสามเณรเป็นประจำมีการถวายความรู้เรื่องเกี่ยวกับการฉันทาอาหารให้ถูกสุขลักษณะด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกายอยู่ในระดับมาก คือ ต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก กุฏิต้องมีแสงสว่างเพียงพอไม่มีมืดหรือสว่างเกินไปทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดปรีชา จิรนาโค (บัวผัด) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 นั้นเจ้าอาวาสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกิจกรรมโครงการต่างๆของวัดให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองทำให้พระพุทธรูปศาสนานั้นคงสภาพ สิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการคือนำแนวคิดหลักการบริหารจัดการวัดเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพเพราะการบริหารจัดการวัด มีคุณลักษณะพิเศษกว่าการบริหารจัดการทั่วไปคือพระภิกษุเป็นเจ้าอาวาส จะต้องมีความรู้ มีภาวะผู้นำ สิ่งการเป็น ก็จะสามารถทำหน้าที่บริหารจัดการด้านสาธารณูปการของวัดในด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นต้น ด้านการวางแผน ตั้งคณะกรรมการวางแผนพัฒนาวัด มีหน้าที่วางแผนงานหลัก ระยะสั้น กลางและยาว จัดวางผังงานพื้นที่การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ การใช้สอยประโยชน์ปัจจุบันถึงอนาคต และ ฤกษ์มงคล ฟองสินธุ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ โดยการรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายราชการและฝ่ายเอกชนโดยใช้แบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์และเรียงลำดับค่าดัชนีความรุนแรง ซึ่งเป็นการรวมค่าระดับความถี่และระดับความรุนแรงของแต่ละปัจจัยเพื่อหาปัจจัยความล่าช้าสำคัญ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความล่าช้าสำคัญโครงการก่อสร้างจะแตกต่างกันในมุมมองของทั้งสองฝ่าย โดยที่การไม่มีเครื่องจักรประจำเป็นของตัวเองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้ามากที่สุด ในมุมมองฝ่ายราชการ ส่วนฝ่ายเอกชนมองว่า การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากฤดูการทำเกษตรกรรมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้ามากที่สุด ปัจจัยต่างๆที่ระบุในการศึกษาควรจะได้มีการพิจารณาอย่างระมัดระวังสำหรับผู้บริหารโครงการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ นั้น มีด้วยกันทั้งหมด 4 ด้านคือ ด้านการจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรจัดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ให้จริงจัง
2. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรเสนอตั้งกรรมการในการควบคุมดูแลในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล และมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก รวมถึงให้คำปรึกษาแก่พระสงฆ์
3. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรมีเสนอการประสานงานในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ กับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสร้างเสนาสนะต่างๆภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรส่งเสริมให้เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด และคณะกรรมการวัด แต่ละวัดได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้ถูกต้องมากกว่านี้
2. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรส่งเสริมให้แต่ละวัดให้มีการวางแผนผังของแต่ละวัดให้เป็นสัดส่วนมากกว่านี้
3. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรกำหนดวิธีดำเนินการดำเนินการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดให้ถูกต้องหลักตามสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยให้มีรูปแบบที่ถูกต้อง
4. คณะสงฆ์ควรกำหนดให้เจ้าที่ของรัฐได้มีส่วนในการตรวจสอบการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดทุกครั้งที่มีการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยภายในวัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ไปศึกษาในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาข้อมูลเปรียบเทียบนำไปพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลภายในวัด ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพงศ์ ฟองสินธุ์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ (รายงานการวิจัย). อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- จามร ช้างมงคล. (2564). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการงานสาธารณูปการของวัดเวฬุวนาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 10-19.
- พระครูปลัดปรีชา จิรนาโค (บัวผัด). (2558). รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 (ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีรภัทร์ นาสีโล. (2564). การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการเพื่อส่งเสริมความศรัทธา ของประชาชน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 18-29.
- พระมารุต กิตติปาโล. (2564). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 18-27.
- พระอนพัทธ์ ลีตธมโม. (2564). การส่งเสริมความสามัคคีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับชุมชน ของวัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 22-31.
- พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทิโย: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 57-68.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ. (2563). *แบบสำรวจภารกิจและแบบตรวจการคณะสงฆ์*. ชัยภูมิ: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ.